

رابطه علی هویت سردرگم، خودکار آمدی و هوش اخلاقی با آمادگی به اعتیاد از طریق میانجی گری هیجان خواهی در دانشجویان پسر

نجمه حمید^{۱*}
سلمان حاجی آبادیان^۲
سید علی مرعشی^۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه علی هویت سردرگم، خودکارآمدی و هوش اخلاقی با آمادگی به اعتیاد از طریق میانجی گری هیجان خواهی بود. نمونه پژوهش شامل ۳۰۰ دانشجوی پسر بوده است که در دانشگاه شهید چمران اهواز مشغول به تحصیل بودند و به روش نمونه گیری تصادفی چند مرحله ای، انتخاب شدند. ابزار اندازه گیری متغیرهای پژوهش شامل پرسشنامه سبک های هویت بروزنسکی (۱۹۸۹)، مقیاس خودکارآمدی عمومی شوارتز و جروسلم (۱۹۷۹)، پرسشنامه هوش اخلاقی لنینک و کیل (۲۰۰۵)، پرسشنامه هیجان خواهی آرنه (۱۹۹۴) و مقیاس آمادگی به اعتیاد زرگر (۱۹۹۲) بود. آزمون مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم الگوی پیشنهادی پژوهش، به ترتیب با استفاده از روش های تحلیل مسیر و بوت استرپ انجام شد. نتایج نشان داد که مسیرهای مستقیم هویت سردرگم، خودکارآمدی، هوش اخلاقی و هیجان خواهی به آمادگی به اعتیاد به لحاظ آماری معنی دار بودند. هم چنین مسیرهای مستقیم هویت سردرگم، خودکارآمدی و هوش اخلاقی به هیجان خواهی نیز معنی دار بودند. از سوی دیگر، نتایج نشان داد رابطه غیرمستقیم هویت سردرگم، خودکارآمدی و هوش اخلاقی با آمادگی به اعتیاد از طریق هیجان خواهی معنی دار بودند ($P < 0/001$).

واژه های کلیدی: هویت سردرگم، خودکارآمدی، هوش اخلاقی، هیجان خواهی و آمادگی به اعتیاد

۱. دانشیار گروه روانشناسی بالینی دانشگاه شهید چمران اهواز (نویسنده مسئول) n.hamid@scu.ac.ir
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه شهید چمران اهواز
۳. استادیار گروه روانشناسی بالینی دانشگاه شهید چمران اهواز
این مقاله مستخرج از پایان نامه ارشد بالینی است

مقدمه

امروزه اعتیاد و پیامدهای ناخوشایند ناشی از آن، یکی از مهم‌ترین مشکلات سلامت عمومی، در سراسر جهان به شمار می‌رود و به‌عنوان رویدادی نگران‌کننده در دنیا یاد کرده است. اعتیاد به مواد مخدر در همه‌ی مشاغل، سطوح تحصیلی و طبقه‌ی اقتصادی، اجتماعی دیده می‌شود و مختص به افراد و اقشار خاصی نیست (زرگر، نجاریان، نعامی، ۱۳۸۷). امروزه خطر مصرف مواد مخدر و سوءمصرف مواد در نسل جوان روندی صعودی پیدا کرده و در نتیجه سلامت روانی این قشر را با خطر جدی مواجه ساخته است. گزارش‌ها نشان می‌دهد که دانشجویان دانشگاه‌ها نیز به‌عنوان بخشی از نیروی جوان جامعه از آسیب‌های مختلف روانی - اجتماعی در امان نیستند و گاهی در معرض خطر استفاده از مواد مخدر و سوءمصرف مواد قرار دارند (دیاریس-هیچ ، ۲۰۱۷). به‌طور کلی می‌توان اعتیاد را بیماری جسمانی- روانی - اجتماعی دانست که در شکل‌گیری آن زمینه‌های پیش‌اعتیادی متعددی نقش ایفا می‌کنند. می‌توان این عوامل پیش‌اعتیادی را آمادگی به اعتیاد نام نهاد. آمادگی به اعتیاد، استعداد اعتیاد است؛ به‌عبارت‌دیگر، افرادی که آمادگی به اعتیاد بالایی دارند بیش از دیگران در معرض اعتیاد می‌باشند (دیاریس-هیچ و همکاران، ۲۰۱۷). با توجه به این امر توجه به متغیرهای مرتبط با رفتارهای اعتیادی به منظور پیش‌گیری از اعتیاد در میان جوامع الزامی به نظر می‌رسد.

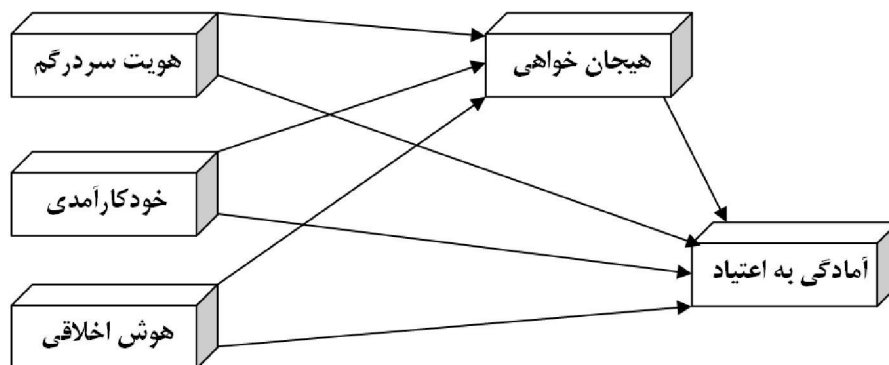
یکی از عواملی که در سبب‌شناسی آمادگی به اعتیاد، نقش مهمی دارد، سبک هویت سردرگم است. افراد دارای سبک هویتی سردرگم از یک ساختار هویتی پاره پاره و نامنسجم برخوردار هستند. ویژگی اصلی این سبک سطوح پایین پردازش فعالانه اطلاعات و مهارت‌های حل مسئله محدود است. در واقع افراد با این سبک به میزان کمتری از روش‌های منطقی در فرایند پردازش اطلاعات استفاده می‌کنند (سالمنز، دریس و گوسنس، ۲۰۰۵، به نقل از وجودی، عبدل پور، بخشی پور رودسری و عطارد، ۱۳۹۳). پژوهش‌های مختلفی نشان داده‌اند که سبک هویت سردرگم با مصرف الکل و مواد رابطه دارد (جونز، روس و هارتمن ، ۱۹۹۲، نوری و قربانی، ۲۰۱۰، سماوی، ۲۰۰۸، وایت، وامپلر و وین، ۱۹۹۸، به نقل از حسینی‌المدنی، احدی، کریمی، بهرامی و معاضدیان، ۱۳۹۰). احمدی، تقی پور و خدابخشی کولایی (۱۳۸۹) نشان دادند افراد سوء مصرف کننده مواد، نمرات بالاتری در سبک‌های هنجاری و سردرگم داشتند، در حالی که افراد بدون سوء مصرف مواد بیشتر دارای سبک هویت یابی اطلاعاتی بودند. فابین (۲۰۱۷) در پژوهشی به این نتیجه دست یافت که جهت‌گیری مذهبی درونی و سبک هویتی اطلاعاتی و هنجاری به شکل منفی و سبک هویتی سردرگم به شکل مثبت قادر به پیش‌بینی استعداد به مواد مخدر است. نتایج پژوهش وجودی، عبدل پور، بخشی پور رودسری و عطارد (۱۳۹۳) نشان داد که بین سبک هویت سردرگم با آمادگی به اعتیاد رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد.

خودکارآمدی یکی دیگر از متغیرهایی است که با آمادگی به اعتیاد ارتباط دارد و به باورهای افراد درباره توانایی‌هایشان در سامان دادن انگیزه‌ها، منابع شناختی و اعمال کنترل بر یک رخداد معین اشاره دارد. خودکارآمدی داوری و قضاوت درباره قابلیت‌ها و توانایی‌های فرد برای مدیریت موقعیت‌های پیش‌بینی مؤثر بر زندگی است (بندورا، ۲۰۰۶). بندورا (۱۹۹۳) در نظریه شناختی- اجتماعی خود با پیش‌کشیدن مفهوم خودکارآمدی بر ادراک فرد بر کارآمدی شخصی به‌عنوان میانجی شناختی تأکید می‌کند، بدین معنی که آدمی به هنگام انجام عمل، به داوری در مورد توانایی و شایستگی‌های خود می‌پردازد و این قضاوت بر تفکر، هیجان، عواطف و نتیجه عمل تأثیر می‌گذارد. یافته‌های پژوهشی حاکی از این است که بین خودکارآمدی و سوءمصرف مواد رابطه معناداری وجود دارد و خودکارآمدی

ضعیف زمینه سوء مصرف مواد را در دانش‌آموزان فراهم می‌سازد (فدریکو لوریا، فابریک کلمنت، ۲۰۱۶). در ایران نیز کیامرثی و ابوالقاسمی (۱۳۹۰) در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که خودکارآمدی، هیجان‌خواهی و راهبردهای مقابله با استرس می‌توانند در پیش‌بینی استعداد سوء مصرف مواد در دانشجویان نقش مهمی ایفا نمایند.

متغیر دیگری که به نظر می‌رسد با آمادگی به اعتیاد رابطه دارد، هوش اخلاقی است. بوربا، (۲۰۰۵) هوش اخلاقی را ظرفیت و توانایی درک درست از نادرست، داشتن اعتقادات قوی اخلاقی و عمل به آن‌ها و هم‌چنین، رفتار در جهت صحیح تعریف کرده است. افراد با هوش اخلاقی بالا همیشه کارهایشان را با اصول اخلاقی پیوند می‌زنند که این خود باعث افزایش تعهد و مسئولیت‌پذیری بیشتر افراد و بهبود کارهای فردی و گروهی می‌شود (فلایت، هارمن، ۲۰۱۳). هوش اخلاقی از آن جهت که موجب افزایش خودکنترلی افراد می‌شود می‌تواند در سبب‌شناسی اعتیاد نقش مهمی داشته باشد. جعفری‌ندوشن و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که گروه آزمایشی که مورد مداخله آموزش هوش اخلاقی قرار گرفته بودند در مقایسه با گروه گواه، از میزان خودکنترلی بیشتری برخوردارند. مطالعات متعددی رابطه بین سوء مصرف مواد و خودکنترلی کم را نشان داده‌اند و آن را به‌عنوان یک عامل خطر برای مصرف مواد مخدر بیان کرده‌اند (سوادی، ۱۹۹۹، آداب‌دوتیر و رافنسون، ۲۰۰۲، ساسمن، دنت و لیو، ۲۰۰۳). قافری، باند، ماتسون (۲۰۱۷) در پژوهش خود نشان دادند که بین استعمال سیگار، مصرف الکل، ماری‌جوانا و دیگر مواد مخدر با خودکنترلی رابطه معکوس وجود دارد. هم‌چنین در ایران الله‌وردی‌پور و همکاران (۲۰۰۶) در مطالعه‌ای که بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که نوجوانان با خودکنترلی پایین در خطر بالای استفاده از مواد قرار دارند.

هیجان‌خواهی یکی دیگر از متغیرهایی است که با آمادگی به اعتیاد رابطه دارد. هیجان‌خواهی از آن جهت که میزان باز بودن شخص نسبت به تجارب جدید را توصیف می‌نماید، می‌تواند نقش مهمی در سبب‌شناسی اعتیاد ایفا کند. هیجان‌خواهی، نوعی تمایل ارثی برای شروع یک فعالیت مشتاقانه در پاسخ به محرک‌های جدید است. افراد با هیجان‌خواهی بالا معمولاً افرادی تنوع‌طلب، کم‌حوصله، تکانشی در رسیدن به پاداش، ناتوان از پذیرش ناکامی و عموماً نظم‌ناپذیر هستند. شواهد قابل‌ملاحظه‌ای سوء مصرف مواد را به هیجان‌خواهی ربط می‌دهند (میورک و همکاران، ۲۰۱۶). زاگرم‌ن در سال ۱۹۷۹ (به نقل از وطن‌خواه، اکبری‌شایه، دلاور، ریاحی و پاک، ۱۳۹۳) با ترتیب دادن آزمونی برای اندازه‌گیری مؤلفه‌های شخصیتی نشان داد که در بین افراد از لحاظ میزان هیجان‌خواهی تفاوت زیادی وجود دارد و نمرات بالا در مقیاس هیجان‌خواهی با بعضی خصوصیات رفتاری از جمله سوء مصرف مواد رابطه دارد (اتکینسون و هیلگارد، ۱۹۸۳، به نقل از وطن‌خواه، اکبری‌شایه، دلاور، ریاحی و پاک، ۱۳۹۳). پژوهش‌های داخل کشور نیز رابطه هیجان‌خواهی و رفتارهای اعتیادی را تأیید کرده است. به‌طور مثال قاسمی و همکاران (۱۳۹۰)، به مقایسه هیجان‌خواهی در افراد معتاد و سالم پرداختند که نتایج نشانگر تفاوت معنی‌دار هیجان‌خواهی بین دو گروه بود. اگرچه تحقیقات پیش‌سینه بررسی متغیرهای مورد نظر به صورت ساده پرداخته‌اند، بر اساس بررسی به عمل آمده در پیشینه پژوهشی تاکنون الگویی که تمام این متغیرها را در خود جای داده باشد مورد آزمون قرار نگرفته است؛ بنابراین در این بررسی الگوی پیشنهادی مورد آزمون قرار خواهد گرفت و به این سؤال پاسخ داده می‌شود که هویت سردرگم و خودکارآمدی از طریق هیجان‌خواهی چه تأثیری بر آمادگی به اعتیاد بر جا می‌گذارند؟

شکل ۱. الگوی پیشنهادی اثر مستقیم و غیرمستقیم هویت سردرگم، خودکارآمدی و هوش اخلاقی بر آمادگی به اعتیاد با میانجی‌گری هیجان خواهی

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

طرح پژوهش حاضر همبستگی از نوع تحلیل مسیر^۱ است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان پسر دانشگاه شهید چمران اهواز که در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ در این دانشگاه مشغول به تحصیل بودند، تشکیل می‌دهد. نمونه تحقیق شامل ۳۰۰ دانشجوی پسر بودند که به صورت تصادفی «چند مرحله‌ای»^۲ انتخاب شدند. بدین صورت که ابتدا از بین دانشکده‌های دانشگاه شهید چمران اهواز ۵ دانشکده به صورت تصادفی انتخاب شدند، سپس در مرحله بعدی ۴ کلاس از هر دانشکده به صورت تصادفی انتخاب شده و پرسش‌نامه‌ها در بین دانشجویان پسر این کلاس‌ها پخش و مورد آزمون قرار گرفت.

ابزارهای پژوهش

الف) پرسشنامه سبک‌های هویت بروزنسکی تجدید نظر شده^۳

این پرسشنامه را نخستین بار برزنسکی (۱۹۸۹، به نقل از قادری و مصطفایی، ۱۳۹۱) به منظور ارزیابی سبک‌های هویت اطلاعاتی، هنجاری، سردرگم/اجتنابی ساخته است. در این ابزار تعهد هویت نیز جداگانه اندازه‌گیری می‌شود. در سال ۱۹۹۸ وایت و همکاران (به نقل از قادری و مصطفایی، ۱۳۹۱) علاوه بر هنجارسازی آزمون در میان گروهی دانشجویان (۳۶۱ نفر)، درباره سؤال‌های نشخه اصلی به گونه‌ای تجدید نظر کردند که افراد با سطح تحصیلات ابتدایی نیز قادر به درک و پاسخگویی به آن‌ها باشند. این پرسشنامه یک مقیاس مداد-کاغذی است که ۴۰ سؤال دارد، ۱۱ سؤال آن مربوط به سبک هویت اطلاعاتی، ۱۰ سؤال مربوط به سبک هویت سردرگم، ۹ سؤال در زمینه سبک هویت هنجاری است و ۱۰ سؤال میزان تعهد هویت را اندازه‌گیری می‌کند (قادری و مصطفایی، ۱۳۹۱). این پرسش‌نامه بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالف تا حدودی مخالف، مطمئن نیستم تا حدودی موافق و کاملاً موافق رتبه‌بندی شده است و به ترتیب همراه‌های یک، دو، سه، چهار و پنج به هر گزینه اختصاص یافته است. فقط سؤال‌های ۹، ۱۱، ۱۴ و ۲۰ که مربوط به تعهد هستند به صورت

1. path analysis

2. multi-stage ratio random

3. identity styles inventory-sixth grade

معکوس نمره گذاری می‌شوند (قادری و مصطفایی، ۱۳۹۱). وایت و همکاران (۱۹۹۸) ضریب آلفای کرونباخ را برای سبک‌های اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم به ترتیب ۰/۷۳ و ۰/۶۷ و ۰/۶۹ گزارش کردند. در ایران نیز، غضنفری (۱۳۸۲)، به نقل از قادری و مصطفایی، (۱۳۹۱) آلفای کرونباخ ۰/۶۸ را برای کل نمونه تحقیق خود گزارش کرده است. فارسی نژاد (۱۳۸۳)، به نقل از وزیری و لطفی کاشانی، (۱۳۹۱) نیز در پژوهش خود ضریب آلفای کرونباخ برای هر یک از خرده مقیاس‌های سبک اطلاعاتی، سبک هنجاری، سبک سردرگم/اجتنابی و تعهده را به ترتیب ۰/۷۷، ۰/۶۰، ۰/۶۶، ۰/۶۸ بدست آورده است. در پژوهش حاضر، ضریب پایایی خرده مقیاس هویت سردرگم با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ محاسبه شد و ضریب ۰/۷۵ به دست آمد.

ب) مقیاس خودکارآمدی عمومی^۱

این مقیاس یک ابزار خودگزارشی مخصوص بزرگسالان (بالای ۱۲ سال) است که توسط شوآرتز^۲ و جروسلم^۳، در سال ۱۹۷۹ (به نقل از رنجبر نوشری و همکاران، ۱۳۹۲) به منظور ارزیابی خودکارآمدی عمومی و اجتماعی ساخته شد. آزمون مذکور دارای دو زیرمقیاس خودکارآمدی عمومی و اجتماعی بود. شوآرتز و جروسلم در سال ۱۹۸۱ (به نقل از رنجبر نوشری و همکاران، ۱۳۹۲) آزمون را مورد بازنگری قرار داده و تعداد عبارت آن را به ۱۰ کاهش دادند؛ بنابراین، پرسشنامه‌ی باورهای خودکارآمدی فعلی دارای ۱۰ عبارت است که همگی میزان خودکارآمدی عمومی را می‌سنجند. این پرسش‌نامه به صورت یک طیف لیکرت ۴ درجه‌ای (از اصلاً صحیح نیست = ۱ تا کاملاً صحیح = ۴) است. نمره خودکارآمدی فرد حاصل مجموع نمره‌های ۱۰ ماده و دامنه آن بین ۱۰ تا ۴۰ می‌باشد (کمر زرین، زارع و بروکی میلان، ۱۳۹۱).

اعتبار این پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در کانادا ۰/۸۸، کاستاریکا ۰/۸۱، آلمان ۰/۸۱، بریتانیا ۰/۸۸، فرانسه ۰/۸۲، اسپانیا ۰/۸۴، ژاپن ۰/۹۱، اندونزی ۰/۷۹ و در هند ۰/۷۵ به دست آمده و نشان دهنده اعتبار درونی گزینه‌های این مقیاس در میان مردم کشورهای مختلف جهان است (رجبی، ۱۳۸۵)، به نقل از کمر زرین، زارع و بروکی میلان، (۱۳۹۱). ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه توسط شوآرتز و جروسلم (۱۹۸۱)، به نقل از نظری شاکر، حکیم زاده و معظمی گودرزی، (۱۳۸۹)، ۰/۸۰ گزارش شده است. در پژوهش حاضر، ضریب پایایی این مقیاس با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ محاسبه شد و ضریب ۰/۸۸ به دست آمد.

ج) پرسشنامه هوش اخلاقی^۴

این پرسشنامه توسط لنینک و کیل^۵ در سال ۲۰۰۵ ساخته شد که از ۴۰ سؤال تشکیل گردیده است. این آزمون به ۴ خرده‌مقیاس تحت عنوان مؤلفه‌های هوش اخلاقی شامل درستکاری، مسئولیت‌پذیری، دلسوزی و بخشش می‌شود. پاسخ‌دهندگان، به هر پرسش بر روی طیف ۵ درجه‌ای لیکرت (هرگز، به ندرت، گاهی اوقات، اغلب و تمام اوقات) پاسخ می‌دهند که به ترتیب به این گزینه‌ها امتیاز ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد. هر پاسخ‌دهنده در مجموع بین ۴۰ تا ۲۰۰ کسب می‌کند که با تقسیم آن بر ۲ امتیاز نهایی هوش اخلاقی وی، بین ۲۰ تا ۱۰۰ خواهد بود (محمودی، سیادت و شادان فر، ۱۳۹۱).. در پژوهش محمدی، نخعی، برهانی و روشن زاده (۱۳۹۲) پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۷ محاسبه

1. generalized self-efficacy scale
2. Schwartzer
3. Jerusalem
4. moral intelligence scale
5. Lennick & Kiel

شد. در پژوهش حاضر، ضریب پایایی این پرسش‌نامه با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ محاسبه شد و ضریب ۰/۹۳ به دست آمد.

د) مقیاس هیجان‌خواهی آرنِت

این مقیاس توسط جفری آرنِت (۱۹۹۴)، به نقل از رجبی، نریمانی و حسینی، (۱۳۹۲) ساخته شد. این آزمون ۲۰ ماده دارد و شامل ۲ خرده مقیاس تازگی^۲ و شدت^۳ می‌باشد. مقیاس هیجان‌خواهی آرنِت^۴، با اجتناب از محدودیت‌های نسخه پنجم زاگرن در پی کشف رابطه هیجان‌خواهی با انواع گوناگون رفتار ساخته شده است. مقیاس آرنِت با مفهومی از هیجان‌خواهی با نیاز به تازگی و شدت محرک به عنوان دو محور فرعی مشخص شده است. این پرسش‌نامه بر اساس مقیاس لیکرت (هرگز = ۱ تا خیلی زیاد = ۴) است. در مطالعه کارترو، دیوس و سالیناس (۲۰۰۸)، به نقل از رجبی و همکاران، (۱۳۹۲) ضرایب آلفای کرونباخ برای مقیاس‌های تازگی و شدت به ترتیب ۰/۶۵ و ۰/۶۹ به دست آمد. در پژوهش حاضر، ضریب پایایی این مقیاس با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ محاسبه شد و ضریب ۰/۶۸ به دست آمد.

و) مقیاس آمادگی به اعتیاد

مقیاس آمادگی به اعتیاد توسط وید^۵ و بوچر^۶ (۱۹۹۲)، به نقل از زرگر، نجاریان و نعامی، (۱۳۸۷) ساخته شد و تلاش‌هایی در جهت تعیین روایی آن در کشور ایران صورت گرفته است (به‌طور مثال، کرمیرزا، آزاد و اسکندری، ۱۳۸۲، به نقل از زرگر، نجاریان و نعامی، ۱۳۸۷). در این پژوهش از مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد^۷ استفاده شده است که زرگر (۱۳۸۵)، به نقل از زرگر، نجاریان و نعامی، (۱۳۸۷) با توجه به وضعیت روانی - اجتماعی جامعه ایرانی ساخته است. این پرسش‌نامه از دو عامل تشکیل شده و دارای ۴۱ ماده (۳۶ ماده به اضافه ۵ ماده دروغ‌سنج) می‌باشد. در عامل اول (آمادگی فعال) بیشترین ماده‌ها به ترتیب مربوط به رفتارهای ضد اجتماعی، میل به مصرف مواد، نگرش مثبت نسبت به مواد، افسردگی و هیجان‌خواهی می‌باشد و در عامل دوم (آمادگی منفعل) بیشترین ماده‌ها مربوط به عدم ابراز وجود و افسردگی می‌باشند. نمره‌گذاری هر سؤال بر روی یک پیوستار از صفر (کاملاً مخالفم) تا ۳ (کاملاً موافقم) است. در مطالعه زرگر (۱۳۸۵)، به نقل از زرگر، نجاریان و نعامی، (۱۳۸۷) پایایی این مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۹۰ محاسبه گردید. ضریب آلفا برای عامل اول (فعال) ۰/۹۱ و برای عامل دوم (منفعل) ۰/۷۵ محاسبه شد. در پژوهش حاضر، ضریب پایایی این مقیاس با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ محاسبه شد و ضریب ۰/۹۴ به دست آمد.

یافته‌های پژوهش

جدول ۱ میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره را درباره کلیه متغیرهای مورد پژوهش را نشان می‌دهد.

1. Arnett
2. novelty
3. intensity
4. Arnett Inventory of Sensation Seeking (AISS)
5. Weed
6. Butcher
7. Iranian Addiction Potential Scale (IAPS)

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره‌های دانشجویان در متغیرهای مورد پژوهش

شاخص	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
هویت سردرگم	۳۸/۷۱	۶/۴۵	۲۵	۵۰
خودکارآمدی	۲۹/۶۴	۶/۳۷	۱۹	۴۰
هوش اخلاقی	۷۲/۲۰	۱۵/۳۲	۴۰	۹۹
هیجان خواهی	۶۷/۶۴	۸/۳۴	۴۱	۷۹
آمدگی به اعتیاد	۷۱/۳۲	۲۰/۳۱	۱۴	۱۰۵

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار نمره‌های دانشجویان در متغیر هویت سردرگم به ترتیب ۳۸/۷۱ و ۶/۴۵، در متغیر خودکارآمدی به ترتیب ۲۹/۶۴ و ۶/۳۷، در متغیر هوش اخلاقی به ترتیب ۷۲/۲۰ و ۱۵/۳۲، در متغیر هیجان خواهی به ترتیب ۶۷/۶۴ و ۸/۳۴ و در متغیر آمدگی به اعتیاد به ترتیب ۷۱/۳۲ و ۲۰/۳۱ می‌باشد.

جدول ۲. ضرایب همبستگی بین متغیرها پژوهش

متغیرهای پژوهش	هویت سردرگم	خودکارآمدی	هوش اخلاقی	هیجان خواهی	آمدگی به اعتیاد
هویت سردرگم	۱				
خودکارآمدی	-.۰/۳۴**	۱			
هوش اخلاقی	-.۰/۴۶**	.۰/۳۸**	۱		
هیجان خواهی	.۰/۴۲**	-.۰/۳۵**	-.۰/۴۸**	۱	
آمدگی به اعتیاد	.۰/۵۷**	-.۰/۵۴**	-.۰/۵۵**	.۰/۵۸**	۱

** $p \geq 0.01$

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، کلیه ضرایب به دست آمده بین متغیرهای پژوهش در سطح ۰/۰۱ درصد معنادار هستند. ضریب همبستگی هویت سردرگم با خودکارآمدی ۰/۳۴-، ضریب همبستگی هویت سردرگم به هوش اخلاقی ۰/۴۶-، ضریب همبستگی هویت سردرگم با هیجان خواهی ۰/۴۲، ضریب همبستگی هویت سردرگم با آمدگی به اعتیاد ۰/۵۷، ضریب همبستگی خودکارآمدی با هوش اخلاقی ۰/۳۸، ضریب همبستگی خودکارآمدی با هیجان خواهی ۰/۳۵-، ضریب همبستگی خودکارآمدی با آمدگی به اعتیاد ۰/۵۴-، ضریب همبستگی هوش اخلاقی با هیجان خواهی ۰/۴۸-، ضریب همبستگی هوش اخلاقی با آمدگی به اعتیاد ۰/۵۵-، ضریب همبستگی هیجان خواهی با آمدگی به اعتیاد ۰/۵۸ می‌باشد.

برازندگی مدل پژوهش

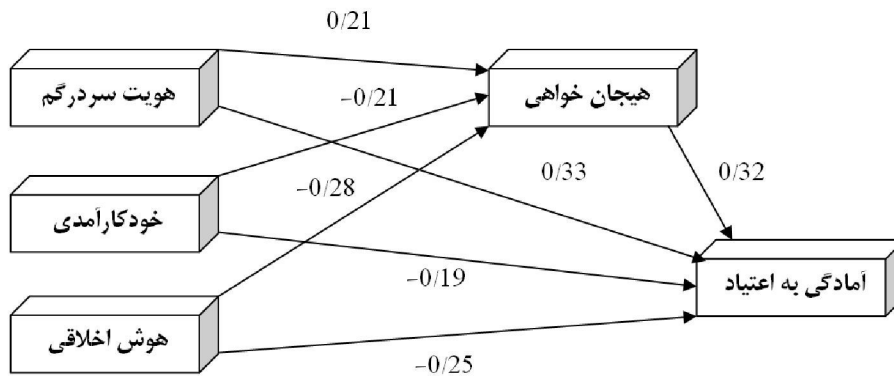
در پژوهش حاضر به منظور بررسی برازندگی الگوی پیشنهادی از شاخص های برازندگی استفاده شد. در جدول ۳ شاخص های برازندگی الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر ارائه شده است.

جدول ۳. شاخص های برازندگی الگوی پیشنهادی در پژوهش حاضر

شاخص	χ^2	df	df	GFI	AGFI	NFI	CFI	IFI	TLI	RMSEA
الگوی پیشنهادی	۵/۰۸۹	۳	۱/۶۹۶	۰/۹۹۴	۰/۹۶۱	۰/۹۹۳	۰/۹۹۷	۰/۹۹۷	۰/۹۸۶	۰/۰۴۸

بر اساس جدول شماره ۳، شاخص نیکویی برازش مجذور کای (χ^2) برابر با ۵/۰۸۹، با درجه آزادی ۳ و سطح معناداری ۰/۰۰۱ است. با توجه به این که مجذور کای (χ^2) نسبت به افزایش حجم نمونه و همبستگی موجود بین متغیرها حساس است، لذا در اکثر موارد این شاخص از لحاظ آماری معنادار است. به همین دلیل، برای آگاهی از برازش الگو از شاخص‌های دیگری استفاده شد. بنابراین، با توجه به نتایج مندرج در جدول ۳ مشاهده می‌شود که در الگوی پیشنهادی پژوهش برای کل نمونه آزمودنی‌ها شاخص نسبت مجذور کای به درجه آزادی (χ^2/df) ۱/۶۹۶، شاخص نیکویی برازش (GFI) ۰/۹۹۴، شاخص نیکویی برازش تطبیقی (AGFI) ۰/۹۶۱، شاخص برازندگی افزایشی (NFI) ۰/۹۹۷، شاخص برازندگی توکر-لویس (CFI) ۰/۹۸۶، شاخص برازندگی تطبیقی (IFI) ۰/۹۹۷، شاخص برازندگی هنجار شده (TLI) ۰/۹۹۳ و مقدار شاخص جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) ۰/۰۴۸ نشان دادند که الگوی پیشنهادی از برازش مناسبی برخوردار است.

شکل ۲ الگوی پیشنهادی را برای کل آزمودنی‌ها در پژوهش نشان می‌دهد.

شکل ۲. ضرایب مسیر الگوی پیشنهادی رابطه هويت سردرگم،

خودکارآمدی و هوش اخلاقی بر آمادگی به اعتیاد با میانجی‌گری هیجان خواهی

همان‌گونه که در شکل ۲ ملاحظه می‌شود، مسیرهای هويت سردرگم به آمادگی به اعتیاد و هويت سردرگم به هیجان خواهی معنی‌دار بودند. همچنین مسیرهای خودکارآمدی به آمادگی به اعتیاد و خودکارآمدی به هیجان خواهی معنی‌دار بودند. به علاوه مسیرهای هوش اخلاقی به آمادگی به اعتیاد و نیز هوش اخلاقی به هیجان خواهی معنی‌دار بودند.

جدول ۴، مسیرها و ضرایب استاندارد روابط مستقیم متغیرها در الگوی پیشنهادی را نشان می‌دهد.

جدول ۴. ضرایب مسیرهای مستقیم متغیرهای پژوهش در الگوی پیشنهادی

مسیر	β	S.E	C.R	P
هویت سردرگم ← هیجان خواهی	۰/۲۱	۰/۰۰۵	۳/۹۴۵	$\geq ۰/۰۰۱$
خودکارآمدی ← هیجان خواهی	-۰/۲۱	۰/۱۱۰	-۳/۹۴۷	$\geq ۰/۰۰۱$
هوش اخلاقی ← هیجان خواهی	-۰/۲۸	۰/۱۸۶	-۴/۹۷۵	$\geq ۰/۰۰۱$
هویت سردرگم ← آمادگی به اعتیاد	۰/۳۲	۰/۰۴۵	۶/۱۱۰	$\geq ۰/۰۰۱$
خودکارآمدی ← آمادگی به اعتیاد	۰/۳۳	۰/۰۰۴	۶/۴۶۲	$\geq ۰/۰۰۱$
هوش اخلاقی ← آمادگی به اعتیاد	-۰/۱۹	۰/۰۸۸	-۳/۸۰۴	$\geq ۰/۰۰۱$
هوش اخلاقی ← آمادگی به اعتیاد	-۰/۲۵	۰/۱۵۷	-۴/۳۴۸	$\geq ۰/۰۰۱$

با توجه به مندرجات جدول ۴ ملاحظه می‌شود که همه ی مسیرهای مستقیم معنی‌دار می‌باشد. روابط استاندارد مستقیم میان متغیرهای الگوی پیشنهادی پژوهش نشان می‌دهد که به ترتیب روابط بین هویت سردرگم با هیجان خواهی ۰/۲۱، خودکارآمدی با هیجان خواهی ۰/۲۱، هوش اخلاقی با هیجان خواهی ۰/۲۸، هیجان خواهی با آمادگی به اعتیاد ۰/۳۲، هویت سردرگم با آمادگی به اعتیاد ۰/۳۳، خودکارآمدی با آمادگی به اعتیاد ۰/۱۹- و هوش اخلاقی با آمادگی به اعتیاد ۰/۲۵- معنی‌دار می‌باشد. برای بررسی فرضیه‌های مبنی بر روابط غیرمستقیم متغیرها، از بوت استرپ^۱ استفاده شده که به بررسی آن‌ها اقدام می‌شود. روابط واسطه‌ای با استفاده از روش بوت استرپ با نرم افزار AMOS ۲۱- آزمون شد. جدول ۵، نتایج بررسی روابط واسطه‌ای با استفاده از روش بوت استرپ را نشان می‌دهد.

جدول ۵. نتایج روش بوت استرپ برای مسیرهای واسطه‌ای پژوهش در الگوی پیشنهادی

فاصله اطمینان	بوت استرپ سوداری تصحیح شده		شاخص‌ها
	حد بالا	حد پایین	
۰/۹۵	۰/۱۱۶۷	۰/۰۳۳۰	هویت سردرگم ← هیجان‌خواهی ← آمادگی به اعتیاد
۰/۹۵	-۰/۰۳۴۲	-۰/۱۲۶۱	خودکارآمدی ← هیجان‌خواهی ← آمادگی به اعتیاد
۰/۹۵	-۰/۰۵۰۹	-۰/۱۵۰۷	هوش اخلاقی ← هیجان‌خواهی ← آمادگی به اعتیاد

مندرجات جدول ۵-۴ نشان می‌دهد که حد بالا و حدپایین رابطه ی غیرمستقیم هویت سردرگم به آمادگی به اعتیاد از طریق هیجان‌خواهی صفر را در بر نمی‌گیرد و این حاکی از معنی‌دار بودن این مسیر غیرمستقیم می‌باشد. همچنین، حدبالا و پایین رابطه ی غیرمستقیم خودکارآمدی به آمادگی به اعتیاد از طریق هیجان‌خواهی صفر را در بر نمی‌گیرد و معنی‌دار است. همچنین، حد بالا و پایین رابطه ی غیرمستقیم هوش اخلاقی به آمادگی به اعتیاد از طریق هیجان‌خواهی صفر را در بر نمی‌گیرد و معنی‌دار است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر رابطه علی هویت سردرگم، خودکارآمدی و هوش اخلاقی با آمادگی به اعتیاد از طریق هیجان خواهی در دانشجویان پسر دانشگاه شهید چمران اهواز بود. با توجه به جدول ۴ ضریب استاندارد مسیر هویت سردرگم به آمادگی به اعتیاد معنی‌دار می‌باشد ($\beta = 0.338, p \geq 0.001$). این نتیجه با نتایج تانگ و کوح (۲۰۱۷)، وجودی، عبدل پور، بخشی پور و دوسری و عطارد (۱۳۹۳)، حسینی (۱۳۹۲)، نورمی و همکاران (۱۹۹۷)، جونز و همکاران (۱۹۹۲)، نوری و قربانی (۲۰۱۰)، سماوی (۲۰۰۸)، قافری و همکاران (۲۰۱۷) همسو بوده است. در تبیین این یافته می‌توان گفت مکانیزم زیربنایی مصرف مواد در افراد دارای هویت سردرگم چندان پیچیده نیست. عدم پایبندی به هدف‌های مثبت و عضویت این گونه افراد در گروه‌های ضد اجتماعی، بدبینی، خشم، احساس بی‌پناهی و ناامیدی و فقدان یک معنای شفاف از هویت می‌تواند تسهیل‌کننده روی‌آوری آنها به مصرف مواد مخدر باشد (زهاوو^۲، ۲۰۱۷). افراد دارای هویت سردرگم به عنوان کسانی توصیف می‌شوند که در رفتارهای هوس‌گونه درگیر می‌شوند و کمتر روابط صمیمانه و عمیق دارند. این افراد دارای احساس کهنتری، بیگانگی و تردید درباره زندگی و دیگران هستند و به نحوی اجتناب

1. Bootstrap
2. Zhao

از تصمیم‌گیری یا تعهد را نشان می‌دهند (بروزنسکی و سالیوان، ۱۹۹۲، به نقل از شیخ‌الاسلام‌زاده و کاکوئی، ۱۳۹۰). در موقعیت‌های تصمیم‌گیری، آن‌ها اطمینان کمی به توانایی شناختی خود دارند و معمولاً قبل از تصمیم‌گیری احساس ترس و اضطراب دارند و از راهبردهای تصمیم‌گیری نامناسب مانند اجتناب کردن، بهانه آوردن و دلیل تراشی استفاده می‌کنند. این افراد خودنظم‌دهی پایینی دارند و رفتارشان بر پایه عوامل موقعیتی و لذت‌طلبی تعیین می‌شود. افزون بر آن، این گروه دارای منبع کنترل بیرونی و راهبردهای ضعیف اسنادی و شناختی و خویشتن‌داری پایین و بدون تعهدات مربوط به هویت هستند.

با توجه به جدول ۴ ضریب استاندارد مسیر خودکارآمدی به آمادگی به اعتیاد معنی‌دار می‌باشد ($\beta = -0.198$, $p \geq 0.001$). نتیجه حاصل با نتایج دولان، نارتین و روزنو (۲۰۰۸)، مک‌کلار و همکاران (۲۰۰۸)، رابینسون و والش (۱۹۹۴)، استرلینگ و همکاران (۲۰۰۷)، میورک و همکاران (۲۰۱۶) همسو است. در تبیین این یافته نیز می‌توان گفت که هنگام رویارویی با رویدادهای نامطلوب و استرس‌زا، افرادی که خودکارآمدی بالایی دارند، پایداری بیشتری از خود نشان می‌دهند و تفکرات منفی درباره خود و توانایی‌های خود را نمی‌پذیرند. براین اساس احساس خودکارآمدی به آنها کمک می‌کند تا در مقابل مواد و فشار دوستان مقاومت کنند و رفتارهای خود را کنترل نمایند. همچنین می‌توان گفت افرادی که خودکارآمدی پایینی دارند به آسانی در رویارویی با مشکلات متقاعد می‌شوند که رفتار آنها بیفایده است و سریع از تلاش دست برمی‌دارند. درحالی که افرادی که خودکارآمدی بالایی دارند، موانع را با بهبود مهارت‌های خودمدیریتی و پشتکار برمی‌دارند و در برابر مشکلات ایستادگی و بر امور تسلط بیشتری دارند و عدم اطمینان کمتری را تجربه می‌کنند. از این رو درک خودکارآمدی می‌تواند باعث حفظ و نگهداری رفتارهای ارتقادهنده سلامت شود و از تمایل افراد به سوی مصرف مواد خودداری کند (بندورا، ۲۰۰۶).

با توجه به جدول ۴ ضریب استاندارد مسیر هوش اخلاقی به آمادگی به اعتیاد معنی‌دار می‌باشد ($\beta = -0.252$, $p \geq 0.001$). این نتیجه با نتایج ویس، کریسکیتلی، گولد، آونا (۲۰۱۶) همسو بوده است. در تبیین این یافته می‌توان گفت، خودکنترلی به عنوان یکی از مؤلفه‌های هوش اخلاقی، به توانایی فرد جهت جلوگیری از بروز رفتارها و پاسخ‌های منفی و به تعویق انداختن لذت اشاره دارد. افرادی که هوش اخلاقی بالایی دارند از خودکنترلی بالایی برخوردارند به همین دلیل قبل از انجام هر عملی به تفکر می‌پردازند، در برابر هر فشار بیرونی و درونی ایستادگی می‌کنند و هنگام رویارویی با وسوسه‌ها، خود را کنترل می‌نمایند (ویس و همکاران، ۲۰۱۶). از سوی دیگر افراد دارای هوش اخلاقی پایینی، به دلیل داشتن خودکنترلی پایین به پیامد رفتارهای خود، کمتر می‌اندیشند (لوگو، ۱۹۸۸، به نقل از خدایاری‌فرد و همکاران، ۱۳۸۸) و سعی در ارضای فوری امیال خود دارند (سورنسون^۳ و برونفیلد^۴، ۱۹۹۵، به نقل از خدایاری‌فرد و همکاران، ۱۳۸۸). در نتیجه این گونه افراد به پیامدهای مصرف مواد نمی‌اندیشند و با نوشیدن الکل و استعمال سایر مواد سعی در لذت بردن آنی دارند. همچنین خودکنترلی سطح بالا شامل عناصری از خودنظارتی، برنامه‌ریزی و نظم‌بخشی هیجانی (زیمبارد^۵ و

1. Wiss, Criscitelli, Gold, Avena
2. Logue
3. Sorenson
4. Brownfield
5. Zimbardo

بوید^۱، ۱۹۹۹، به نقل از خدایاری فرد و همکاران، ۱۳۸۸) است که این عناصر در افراد دارای هوش اخلاقی بالا می‌توانند از مصرف مواد توسط فرد ممانعت به عمل آورند. افراد دارای خودکنترلی بالا قادر به کنترل رفتارهای تکانه‌ای خود می‌باشند و در نتیجه رفتارهای مقبول‌تری در اجتماع از خود نشان می‌دهند که باعث ایجاد تعاملات اجتماعی بالا در این افراد می‌شود. افراد دارای خودکنترلی پایین در مقابله مؤثر با هیجان‌ها و مدیریت آن ناتوان هستند و مدیریت ضعیف هیجان‌های آن‌ها خطر بروز رفتارهای تکانه‌ای، بدون برنامه و حرکتی را افزایش می‌دهد (تانگ و کوچ، ۲۰۱۷). به نظر می‌رسد توانایی تنظیم و مدیریت هیجان‌ها به افراد دارای خودکنترلی بالا کمک می‌کند تا در موقعیت‌هایی که دچار هیجان‌های منفی می‌شوند، از راهبردهای مقابله‌ای مناسب استفاده کنند و در نتیجه در برابر بروز رفتارهای پرخطر از جمله مصرف مواد مخدر مقاومت بیشتری از نشان دهند.

با توجه به جدول ۴ ضریب استاندارد مسیر هیجان‌خواهی به آمادگی به اعتیاد معنی‌دار می‌باشد ($p \geq 0/001, \beta = 0/329$). این نتیجه با نتایج قاسمی و همکاران (۱۳۹۰)، چاندررا و همکاران (۲۰۰۳) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که افراد هیجان‌خواه انسان‌هایی هستند که در باروری تجارب درونی و دنیای بیرونی کنجکاو بوده و زندگی آن‌ها سرشار از تجربه است. این افراد طالب لذت بردن از نظریه‌های جدید و ارزش‌های غیرمتعارف هستند و در مقایسه با افرادی که در این شاخص نمرات پایینی کسب مس کنند، احساسات مثبت و منفی فراوانی دارند (فتحی‌آشتیانی، ۱۳۹۱، به نقل از وطن‌خواه و همکاران، ۱۳۹۳). علاوه بر این این افراد هیجان‌خواه با توجه به نظریه برانگیختگی برای رسیدن به سطح برانگیختگی به تجارب تازه و بعضاً خطرناک نیاز دارند، این امر می‌تواند آن‌ها را برای سوءمصرف مواد آماده کند (زهاو، ۲۰۱۷). طبق نظر زاگرمین (۱۹۷۹)، به نقل از مهرابی زاده هنرمند، شهنی بیلاق و فتحی، (۱۳۸۷)،

با توجه به جدول ۴ ضریب استاندارد مسیر خودکارآمدی به هیجان‌خواهی معنی‌دار می‌باشد ($p \geq 0/001, \beta = -0/214$). این نتیجه با نتایج رابینسون و والش (۱۹۹۴)، دولان و همکاران (۲۰۰۸)، تات و همکاران (۲۰۰۸) و مک کلار و همکاران (۲۰۰۸) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که خودکارآمدی به احساس‌های کفایت، شایستگی و قابلیت کنار آمدن با زندگی اشاره دارد. افرادی که دارای احساس خودکارآمدی بالایی هستند از سلامت روانی بیشتری برخوردارند. این اشخاص در مورد خود به دیدگاه روشنی رسیده‌اند و کمتر تحت تأثیر وقایع روزانه و ارزیابی‌های این وقایع قرار می‌گیرند.

با توجه به جدول ۴ ضریب استاندارد مسیر هوش اخلاقی به هیجان‌خواهی معنی‌دار می‌باشد ($p \geq 0/001, \beta = -0/286$). این نتیجه با نتایج ویلس و استول میلر^۲ (۲۰۰۲)، ساسمن و همکاران (۲۰۰۳) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که خودکنترلی عبارت است از توانایی کنترل، تعدیل و تطبیق هیجان‌ها، تکانه‌ها یا امیال خود (ماگار^۳ و همکاران، ۲۰۰۸). خودکنترلی کم از طریق ویژگی‌های فردی، از قبیل ناتوانی در به تعویق انداختن لذت‌ها، عدم تحمل محرومیت یا کمبودها و تمایل به اتخاذ رفتارهای مخاطره‌آمیز مشهود است. افرادی که از سطح خودکنترلی بالایی برخوردارند می‌توانند احساسات، رفتار و افکار خود را کنترل کنند و به راحتی از علل رفتارهای مشکل‌زای خود آگاه می‌شوند و آن‌ها را بازشناسی می‌کنند.

1. Boyd
2. Wills & Stoolmiller
3. Magar

مندرجات جدول ۵ نشان می‌دهد حد بالا و حد پایین بوت استرپ سوداری تصحیح شده ۰/۱۶۷ و ۰/۳۳۰ صفر را دربر نمی‌گیرد و این نشان دهنده‌ی معنی‌داری رابطه است. به عبارت دیگر رابطه‌ی غیرمستقیم هویت سردرگم با آمادگی به اعتیاد از طریق هیجان‌خواهی معنی‌دار می‌باشد. یافته حاصل با نتایج جوادی (۱۳۸۷)، احمدی، تقی پور و خدابخشی کولایی (۱۳۸۹)، وجودی، عبدل‌پور، بخشی پور و دوسری و عطارد (۱۳۹۳)، حسینی (۱۳۹۱)، نورمی و همکاران (۱۹۹۷)، چاندرا و همکاران (۲۰۰۳) و سیراگلو و ایزین (۲۰۰۵) هم‌سو است. در تبیین این یافته همان‌گونه که قبلاً اشاره شد می‌توان گفت، سبک هویت سردرگم، سمبل برخورد طفره آمیز و مسامحه در مشکلات است، یک استراتژی متمرکز بر هیجان که با سطوح پایینی از تعهد و اعتماد به نفس و بی‌ثباتی خود پنداره همراه می‌باشد. این افراد اغلب توجه کمی به نتایج طولانی مدت انتخاب هایشان دارند و مهارت لازم جهت ایجاد ارتباط نزدیک با دیگران را ندارند (بروزنسکی، ۲۰۰۳).

مندرجات جدول ۵ نشان می‌دهد حد بالا و حد پایین بوت استرپ سوداری تصحیح شده ۰/۰۵۹ و ۰/۱۵۰۷ صفر را دربر نمی‌گیرد و این نشان دهنده‌ی معنی‌داری رابطه است. به عبارت دیگر رابطه‌ی غیرمستقیم هوش اخلاقی با آمادگی به اعتیاد از طریق هیجان‌خواهی معنی‌دار می‌باشد. این یافته، با یافته‌های ویلس و همکاران (۲۰۰۲)، ساسمن و همکاران (۲۰۰۳)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۰)، چاندرا و همکاران (۲۰۰۳) و سیراگلو و ایزین (۲۰۰۵) هم‌سو است. در تبیین این یافته همان‌گونه که قبلاً اشاره شد می‌توان گفت باورهای اخلاقی باعث می‌شود که افراد لذت‌طلبی را به تعویق بیندازند، تکانه‌ها را بازدارند و میزان بالایی از خودکنترلی را بروز دهند (کاپوتز و هنگ، ۲۰۰۶). خودکنترلی برای موفقیت در بسیاری از ابعاد زندگی مهم است. افرادی که از خودکنترلی بالایی برخوردارند می‌توانند احساسات، رفتار و افکار خود را تحت کنترل درآورده و از علل رفتار مشکل‌زای خود آگاه شده و به راحتی آنها را بازشناسی کنند.

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود با برگزاری کارگاه‌های آموزشی باهدف تقویت خودکارآمدی و هوش اخلاقی، اثربخشی آموزش این متغیرها در افراد در معرض خطر و با گرایش به سوءمصرف مواد مورد بررسی قرار گیرد. با انواع اقدامات مداخله‌ای - آموزشی می‌توان والدین و افرادی که در تربیت و شکل‌گیری هویت فرد تأثیر دارند را برای جلوگیری از شکل‌گیری سبک‌های هویتی که زمینه را برای ابتلاء به سوءمصرف مواد در نوجوانان فراهم می‌کند، تجهیز کرد. پیشنهاد می‌شود از نتایج این پژوهش در جهت ارتقاء خودکارآمدی و هوش اخلاقی در امتناع از مصرف مواد استفاده شود.

منابع

- ابوالقاسمی، عباس، پورکرد، مهدی و نریمانی، محمد. (۱۳۸۸). ارتباط مهارت‌های اجتماعی و خودکارآمدی با گرایش به سوء مصرف مواد در نوجوانان. مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سبزوار، دوره شانزدهم، شماره چهارم، ۱۸۸-۱۸۱.
- احمدی، فرید، تقی‌پور، ابراهیم و خدابخشی کولایی. (۱۳۸۸). مقایسه سبک‌های هویت‌یابی نوجوانان با یا بدون سوء مصرف مواد. فصلنامه اعتیادپژوهی سوء مصرف مواد، سال چهارم، شماره سیزدهم، ۳۹-۵۰.
- اسماعیلی طرزی، زهرا، بهشتی فر، ملیکه و اسماعیلی طرزی، حمیده. (۱۳۹۲). رابطه هوش اخلاقی با میزان اعتماد آفرینی مدیران. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال هشتم، شماره یک، ۷۰-۸۴.
- اورکی، محمد. (۱۳۹۰). بررسی رابطه خشم، خودکارآمدی، مهارت‌های مقابله‌ای و میل به مصرف مواد در گروهی از درمانجویان وابسته به مواد مخدر افیونی. فصلنامه اعتیادپژوهی سوء مصرف مواد، سال پنجم،

شماره هجدهم، ۳۹-۵۴.

جعفری‌ندوشن، علی، بروفه‌ای، طیبیه، جعفری، رضا. (۱۳۹۲). تاثیر هوش اخلاقی بر خودکنترلی دانش‌آموزان دختر مقطع پنجم ابتدایی شهرستان تفت. ششمین همایش بین‌المللی روانپزشکی کودکان و نوجوانان، دانشگاه علوم پزشکی تبریز.

جوادی، خدا رحم. (۱۳۸۷). رابطه پایگاه هویت و اعتیاد در زنان استان تهران، فصلنامه اعتیاد پژوهی، سال دوم، شماره هفتم، ۵۶-۶۶.

حجازی، الهه؛ برجعلی‌لو، سمیه؛ نقش، زهرا. (۱۳۸۸). رابطه سبک‌های هویت، تعهد هویت و خودکارآمدی تحصیلی: آیا تعهد هویت نقش واسطه‌ای دارد؟. مجله روانشناسی ۵۲، سال سیزدهم، شماره چهارم، ۳۷۷-۳۹۰.

حسین خانزاده، عباسعلی، همتی علمدارلو، قربان، آقابابایی، حسین، مرادی، اعظم، رضایی، صدیقه. (۱۳۹۰). پیش‌بینی ظرفیت خودمهارگری از طریق انواع جهت‌گیری‌های مذهبی و نقش آن در کاهش بزهکاری، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال دوم، شماره دوم، ۳۶-۱۹.

حسینی، حسین. (۱۳۹۲). نقش جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های هویت در پیش‌بینی استعداد اعتیاد به مواد مخدر. مجله دانش انتظامی کرمانشاه، سال چهارم، شماره دوازدهم، ۶۸-۵۷.

حسینی‌المدنی، سیدعلی، احدی، حسن، کریمی، یوسف، بهرامی، هادی و معاضدیان، آمنه. (۱۳۹۰). مقایسه تاب‌آوری، سبک‌های هویتی، معنویت و حمایت اجتماعی ادراک شده در افراد معتاد، غیر معتاد و بهبودیافته. فصلنامه اعتیادپژوهی سوء مصرف مواد، سال ششم، شماره بیست و یکم، ۶۴-۴۷.

خانزاده، عباسعلی حسین، طاهر، محبوبه، سیدنوری، سیده زهرا، یحیی زاده، آیدا و عیسی پور، مهدی. (۱۳۹۲). رابطه شیوه تعامل والد-فرزند با میزان اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف در دانشجویان.

فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، سال هفتم، شماره بیست و هشتم، ۷۴-۵۹.

خدایاری‌فرد، محمد، شهابی، روح‌الله و اکبری‌زردخانه، سعید. (۱۳۸۸). دینداری، خودکنترلی و گرایش به مصرف مواد در دانشجویان. فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره سی و چهارم، ۱۱۵-۱۳۰.

ربانی‌باوجدان، مژگان، توحیدی، افسانه و رحمتی، عباس. (۱۳۹۱). رابطه بین باورهای خودکارآمدی عمومی، راهبردهای مقابله با استرس و مکان کنترل با سلامت روان افراد مصرف‌کننده مواد. مجله سلامت و اعتیاد، سال ششم، شماره سوم، ۱۱۸-۱۱۱.

رجبی، سوران؛ نریمانی، محمد و حسینی، سید سامان. (۱۳۹۲). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و هیجان‌خواهی رانندگان تصادف کرده با رانندگان عادی، فصلنامه روان‌شناسی کاربردی، سال هفتم، شماره ۱ (۲۵)، ۳۹-۵۳.

رنجبر نوشری، فرزانه، محمودعلیلو، مجید، اسدی مجره، سامره، قدرتی، یلدا و نجارمبارکی، سیده مهسا. (۱۳۹۲). مقایسه راهبردهای مقابله با استرس، کمال‌گرایی و خودکارآمدی در افراد مبتلا به اختلال مصرف مواد و افراد بهنجار. فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، سال هفتم، شماره بیست و پنجم، ۵۶-۳۹.

زرگر، یداله، نجاریان، بهمن و نعمی، عبدالزهرا. (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی (هیجان‌خواهی، ابرازوجود و سرسختی روانشناختی)، نگرش مذهبی و رضایت زناشویی با آمادگی اعتیاد به مواد مخدر در کارکنان یک شرکت صنعتی در اهواز. مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، سال پانزدهم، شماره ۱، ۹۹-۱۲۰.

- سماوی، اس.آ. (۱۳۸۴). بررسی رابطه میان سبک‌های هویتی و مصرف مواد در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی، چهارمین سمینار بهداشت روانی دانشجویان، شیراز.
- فتحی، محمد، سهرابی، فرامرز و سعیدیان، مرتضی. (۱۳۹۲). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های هویت در دانشجویان معتاد و غیرمعتاد به اینترنت. مجله تحقیقات علوم رفتاری، دوره یازدهم، شماره دوم، ۹۹-۹۰.
- قاسمی، نظام‌الدین، ربیعی، مهدی، حقایق، سیدعباس و پالاهنگ، حسن. (۱۳۹۰). مقایسه سطح هیجان‌خواهی، راهبردهای مقابله‌ای و میزان آسیب‌پذیری در برابر استرس در بین معتادان تحت درمان نگهدارنده با متادون و افراد سالم. فصلنامه اعتیادپژوهی سوء مصرف مواد، سال پنجم، شماره هجدهم، ۲۰-۷.
- قادری، داود و مصطفایی، علی. (۱۳۹۱). سبک‌های هویت و جهت‌گیری مذهبی در دانشجویان دختر و پسر. مطالعات اجتماعی- روان‌شناختی زنان، دوره دهم، شماره چهارم، ۱۳۷-۱۵۸.
- کمرزین، حمید، زارع، حسین و بروکی میلان، حسن. (۱۳۹۱). اثربخشی درمان شناختی- رفتاری بر افزایش خودکارآمدی و بهبود علائم اعتیاد در بیماران وابسته به مواد. فصلنامه اعتیادپژوهی سوء مصرف مواد، سال ششم، شماره بیست و دوم، ۷۵-۸۵.
- کیامرئی، آذر، ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۰). ارتباط خودکارآمدی، هیجان‌خواهی و راهبردهای مقابله با استرس با استعداد سوء مصرف مواد در دانشجویان. فصلنامه اعتیادپژوهی سوء مصرف مواد، سال پنجم، شماره بیستم، ۲۴-۷.
- محمدی، سمیه، نخعی، نوذر، برهانی، فریبا و روشن‌زاده، مصطفی. (۱۳۹۲). ابعاد هوش اخلاقی در حرفه‌ی پرستاری یک مطالعه‌ی توصیفی- مقطعی در شرق ایران. مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره ششم، شماره پنجم، ۶۶-۵۷.
- محمودی، محمدتقی، سیادت، سیدعلی و شادان فر، فائزه. (۱۳۹۱). رابطه‌ی مؤلفه‌های هوش اخلاقی و رهبری تیمی مدیران گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های شهر زاهدان. فصلنامه علوم تربیتی، سال پنجم، شماره نوزدهم، ۱۲۶-۱۰۷.
- مختاری‌پور، مرضیه و سادات، سید علی. (۱۳۸۸). بررسی مقایسه‌ای هوش اخلاقی از دیدگاه دانشمندان با قرآن کریم و ائمه معصومین (ع). دو فصلنامه علمی- تخصصی مطالعات اسلام و روان‌شناسی، سال سوم، شماره چهارم، ۹۷-۱۱۸.
- مهرابی زاده هنرمند، مهناز، شهنی ییلاق، منیجه و فتحی، کیهان. (۱۳۷۸). بررسی افسردگی، هیجان‌خواهی، پرخاشگری، سبک‌دلبستگی و وضعیت اقتصادی- اجتماعی به عنوان پیش‌بین‌های وابستگی به مواد مخدر در نوجوانان پسر شهر اهواز. مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره سوم، سال پانزدهم، شماره اول، ۱۵۳-۱۷۸.
- نادری‌فر، مهین، قلجایی، فرشته، اکبری‌زاده، مجید رضا و ابراهیمی‌طیس، ابراهیم. (۱۳۸۹). بررسی آگاهی، نگرش و عملکرد در نوجوان دانش‌آموز در مورد آکستازی در مراکز پیش‌دانشگاهی زاهدان. مجله اصول بهداشت روانی، سال دوازدهم، شماره چهارم، ۷۱۹-۷۱۰.
- نظری شاکر، حسین، حکیم زاده، رضوان و معظمی‌گودرزی، مصطفی. (۱۳۸۹). اثربخشی دوره‌های ترک اعتیاد پرهیزمدار- ایمان‌مدار بر خودکارآمدی عمومی و مقابله با مشکلات. فصلنامه اعتیادپژوهی سوء مصرف مواد، سال چهارم، شماره سیزدهم، ۵۹-۵۱.
- وجودی، بابک، عبدل‌پور، قاسم، بخشی‌پور رودسری، عباس، عطارد، نسترن. (۱۳۹۳). پیش‌بینی آمادی به اعتیاد بر اساس سبک‌های هویت، فرزندپروری و راهبردهای مقابله‌ای در دانش‌آموزان دوره

متوسطه، مجله طب انتظامی، دوره سوم، شماره دوم، ۱۲۳-۱۳۴.
 وزیر، شهرام و لطفی کاشانی، فرح. (۱۳۹۱). سبک‌های هویت و پریشانی روانی. مجله اندیشه و رفتار، دوره هفتم، شماره بیست و ششم، ۷۷-۸۶.
 وطن‌خواه، محمد، اکبری‌شایه، یحیی، دل‌آور، محمد، ریاحی، فروغ، پاک، سحر. (۱۳۹۳). رابطه هیجان‌خواهی و آمادگی به اعتیاد و نقش تعدیل‌گر ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجور خویی و توافق‌پذیری در دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، دوره بیست و دوم، شماره یکم، ۶۴-۷۰.
 نوری‌آر و قربانی، ت. (۱۳۸۹). رابطه میان سبک هویت، تاب‌آوری و رفتارهای پرخطر و مصرف مواد. پنجمین سمینار بهداشت روانی دانشجویان، تهران.

- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28, 117-148.
- Bandura, A. (2006). Health promotion by social cognitive means. *Journal of Nutrition Education Behavior*, 31, 64-131.
- Castilla-Ortega, E., Serrano, A., Blanco, E., Araos, P., Suárez, J., Pavón, F. J., . . . Santín, L. J. (2016). A place for the hippocampus in the cocaine addiction circuit: Potential roles for adult hippocampal neurogenesis. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 66, 15-32.
- Chauchard, E., Levin, K. H., Copersino, M. L., Heishman, S. J., Gorelick, D. A. (2013). Motivation-to quit cannabis use in an adult non-treatment sample: are they related to relapse? *Addictive Behaviors*, 38(9): 2422-2427.
- Dieris-Hirche, J., Bottel, L., Bielefeld, M., Steinbüchel, T., Kehyayan, A., Dieris, B., & Wildt, B. t. (2017). Media use and Internet addiction in adult depression: A case-control study. *Computers in Human Behavior*, 68:96-103.
- Dolan, S. L., Martin, R. A. & Rohsenow, D. J. (2008). Self-efficacy for cocaine abstinence: Pretreatment correlates and relationship to outcomes. *Addictive Behaviors*, 33 (5), 675-688.
- Fabien D'Hondt, P. M. (2017). Electrophysiological studies in Internet addiction: A review within the dual-process framework. *Addictive Behaviors*, 64, 321-327.
- Federico Lauria, D. P., Fabrice Clément. (2016). Self-deception as affective coping. An empirical perspective on philosophical issues. *Consciousness and Cognition*, 41, 119-134.
- Flite, C.A., Harman, L.B.) (2013). Code of ethics: principles for ethical leadership. *Prospect. Health Inf Manag* . 10: 2-10.
- Ghaferi, H. A., Bond, C., & Matheson, C. (2017). Does the biopsychosocial-spiritual model of addiction apply in an Islamic context? A qualitative study of Jordanian addicts in treatment. *Drug and Alcohol Dependence*, 172, 14-20.
- Grönbladh, Nylander, E., & Hallberg, M. (2016). The neurobiology and addiction potential of anabolic androgenic steroids and the effects of growth hormone. *Brain Research Bulletin*, 126(1), 127-137.
- Magar, E. C., Phillips, L. H., & Hosie, J. A. (2008). Self-regulation and risktaking. *Personality & Individual Differences*, 45, 153-159.
- McKellar, J., Ilgen, M. A., Moos, B. S. & Moos, R. H. (2008). Predictors of changes in alcohol-related self-efficacy over 16 years. *Journal of Substance Abuse Treatment*. 35(2), 148-55.
- Meurk, C., Morphet, K., Carter, A., Weier, M., Lucke, J., & Hall, W. (2016). Skepticism and hope in a complex predicament: People with addictions deliberate about neuroscience. *International Journal of Drug Policy*, 32, 34-43.
- Sterling, K.L., Diamond, P.M., Mullen, P.D., Pallonen, U., Ford, K.H., & McAlister, A. (2007).

- Smoking-related self-efficacy, beliefs and intention: assessing factorial validity and structural relationships in 9th-12th grade current smokers in Texas, *Addict Behavior*, 32, 9, 1863–1876.
- Tate, S. R., Wu, J., Mceuaide, J., Cummins, K., Shriver, C., Krennek, M. & Brown, L. (2008). Co-morbidity of Substance Dependence and Depression: Role of Life Stress and Self-Efficacy in Sustaining Abstinence. *Psychology Addictive Behavior*, 22 (1), 47-57.
- Tang, C. S.-k., Koh, Y. Y. W., & (2017). Online social networking addiction among college students in Singapore: Comorbidity with behavioral addiction and affective disorder. *Asian Journal of Psychiatry*, 25, 175-178.
- Wiss, D. A., Criscitelli, K., Gold, M., & Avena, N. (2016). Preclinical evidence for the addiction potential of highly palatable foods: Current developments related to maternal influence. *Appetite*, In Press, Corrected Proof, Available online 15 December 2016.
- Zhao, F., Zhang, Z.-H., Bi, L., Wu, X.-S., Wang, W.-J., Li, Y.-F., & Sun, Y.-H. (2017). The association between life events and internet addiction among Chinese vocational school students: The mediating role of depression. *Computers in Human Behavior*, 70, 30-38.